

Chronologia dziejów	1
Zamek Cisy cz.II	1
Kronika cz.II	3
Znani świebodzićczanie	5
Wykaz zabytków cz.II	6

Chronologia dziejów

2003 cd.

- W dniu 19 grudnia zmarła Janina Sycz, która jako jedna z pierwszych osób przybyła po wojnie do Świebodzić.

- Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze utworzyło nowy, tzw. „Czarny” szlak turystyczny wiodący od stacji PKP do zamku „Książ”. W początkowym okresie powstania kolei, podróżni udający się do „Książa” również wysiadali na stacji w Świebodzićach, aby powozami udać się w dalszą drogę.

- Po raz kolejny zabytkowy zegar Gustawa Beckera, zamontowany w 1886 roku na budynku poczty przy ul. Świdnickiej, został uratowany i zachowany dla potomnych. Jego renowacji dokonał i uruchomił w dniu 8 listopada świebodzićczanin Adam Mroziuk. Szklana tarcza tego zegara ma średnicę około metra, a wskazówka minutowa 40 cm. Zegar wymaga nakręcania raz na dobę, a około 6 kilogramowy ciężarek napędza cały mechanizm zegarowy.

- W dniach 13 i 14 grudnia w klubie „Metalowiec” odbyła się po raz pierwszy w Świebodzićach, Okręgowa Wystawa Gołębi Poczтовых. Tym sposobem, prawdopodobnie nieświadomie, nawiązano do tradycji przedwojennej, kiedy to w Świebodzićach odbywały się wystawy połączone z targami gołębi. Ostatnia taka wystawa odbyła się w 1935 roku.

Zamek Cisy cz.II

Dominantą zamku górnego, zwanego też „starym zamkiem” jest niewątpliwie wieża, będąca obok murów kurtynowych najważniejszym elementem obronnym. Wieża ta, o murach ponad czterometrowej grubości, usytuowana jest w najbardziej zagrożonym (najłatwiej dostępnym) punkcie zamku, występując częściowo poza lico zewnętrzne murów kurtynowych. Jej znaczne przewyższenie, usytuowanie prawie w narożniku murów obronnych podkreśla aktywną rolę w działaniach obronnych. Ta aktywna rola wieży zamkowej jest cechą charakterystyczną niemal wszystkich zamków księstwa świdnickiego, a później świdnicko-jaworskiego (porównaj Bolków, Chojnik, Rogowiec, Czarny Bór) i kontynuacją wzoru — chyba po raz pierwszy zastosowanego w murowanym zamku legnickim księcia Henryka I Brodatego z I ćwierci XIII wieku. Koncepcja taka wyraźnie różni się od zamków, w których budowla wieżowa spełnia rolę obiektu ostatniej obrony, a usytuowana jest wewnątrz założenia obronnego i w miejscu najtrudniej dostępnym. Wejście do wieży zamku cisowskiego (prostokątny otwór z trójkątnie sklepieniem nadprożem) znajduje się mniej więcej na wysokości I piętra (w stosunku do pierwotnego poziomu dziedzińca). Całkowita wysokość wieży przed zniszczeniem nie jest znana, jak również nie wiemy nic o formie jej zwieńczenia. Wyrównana obecnie płaska korona murów jest wynikiem międzywojennych prac zabezpieczających, tak jak i lico zewnętrzne wieży z akcentowanymi otworami po moculcach, poziomych belkach nośnych rusztowań — prostopadłych do wznoszonego muru. Również górny otwór w wieży, o niezbyt jasnej funkcji, obramowany został po 1927 r. Budynek mieszkalny (2) dość niesłusznie zwany czasem „pałacem” wzniesiony został z nieforemnych brył piaskowca na rzucie prostokątnym, którego boki — zachodni i pół-

Widokówka „Młyn Conrada” - 1912 rok.

nocny stanowią zewnętrzna kurtynowe mury obronne zamku górnego. Budynek ten był dwukondygnacyjny, częściowo zapewne podpiwniczony. Parter najprawdopodobniej w całości był sklepiony, górne kondygnacje zapewne miały stropy belkowe drewniane. W trakcie prac porządkowych prowadzonych w r. 1927 i 1928, odnaleziono tu resztki jednobiegowych schodów na piętro oraz fundament dużego pieca. Zachowany (częściowo rekonstruowany w latach międzywojennych) otwór wejściowy zwieńczony jest łękiem trójkątnym. Ukształtowanie nadproża i węgarów może sugerować pierwotne istnienie tu jakiegoś kamiennego portalu. Istotnie, w trakcie prac porządkowych odnaleziono profilowane ciosy kamienne, pochodzące z dekoracyjnych obramień jakiegoś dużego otworu architektonicznego. Otwory okienne I piętra od strony podwórza (6) sklepione są odcinkowo.

Wysokie kamienne mury obronne (3) otaczające budynki i dziedziniec zamku górnego zbudowane są z piaskowca łamanego. W narożnikach: zachodnim, północnym i wschodnim mają one bardzo charakterystyczne, potężne przypory (skarpy), wysunięte na zewnątrz murów na przedłużeniach przekątnych. Przypora zachodnia ma naroża zaokrąglone. Górna partia murów, nie dochodząc do narożnika południowego załamuje się i po linii odcinkowej dobija do wieży mniej więcej w połowie jej rzutu (na przedłużeniu średnicy). Część przywieżowa muru zachowała największą wysokość. Nie znamy dokładnie pełnej pierwotnej wysokości murów, ani formy ich zwieńczenia. Najprawdopodobniej był nią pomost bojowy, osłonięty od zewnątrz blankami.

Brama wejściowa do zamku (4) położona mniej więcej pośrodku zachodniego muru kurtynowego miała rzut prostokątny, zbliżony do kwadratu i była zapewne niską, prostopadłościenną wieżą, umożliwiającą skuteczną obronę wejścia na dziedziniec. Dziedziniec ten (5) ograniczony murami obronnymi, budynkiem mieszkalnym i wieżą pełnił funkcje gospodarcze, obronne i reprezentacyjne. Być może były tu jeszcze jakieś niewielkie pomieszczenia gospodarcze (przy wieży?) i cysterna na wodę opadową.

Górny zamek w XIV w. okazał się zbyt mały i słaby, otoczono go więc dodatkowym pasem murów obronnych, (8) prawie równoległych do starych murów kurtynowych. Wschodni i południowy narożnik tego muru był lekko zaokrąglony. Pomiędzy murami obronnymi wytworzyło się pasmo międzymurza, zwane z niemiecka „Zwingerem” (B). Utworzono i otoczono obronnym murem zewnętrzny dziedziniec zachodni (C) wyznaczony zboczami terenu.

Do nieregularnej rzeźby terenu dostosowano też powyginane w rzucie mury kamienne. Przy

północnym odcinku tego muru wydrążono większą cysternę na wodę (a), a wzniesienie na samym zakończeniu cypla (10) traktowano zapewne jako dogodny punkt obserwacyjny. Z założeń tych do dziś zachowały się duże partie muru południowo-wschodniego (z zaokrąglonym narożnikiem wschodnim), część muru południowo-zachodniego, odcinek nieregularnego muru północnego ograniczającego dziedziniec zewnętrzny (C), resztki cysterny (9) oraz pagórek na skraju cypla z jednym biegiem schodów.

Kontynuacją rozbudowy było założenie reprezentacyjnego, dużego dziedzińca wschodniego — przedzamcza (D) — otoczonego niższymi murami kamiennymi, wśród których resztek zachowały się zarysy półcylicydrycznej bastii (11), bramy północno-wschodniej (13) i dwóch furt. Dziedziniec wschodni obejmował jakby dwoma zatokami — północną i południową — zewnętrzne drugie mury obronne otaczające „zwinger”.

Z dziedzińca wschodniego wejście na międzymurze prowadziło poprzez bramę południową (12) znajdującą się w pobliżu i niemal na osi wieży zamkowej, w murze osłoniętym południową zatoką i tworzącym ją trzecim murem zewnętrznym. Urządzenie takie stanowiło znakomite wzmocnienie wejścia poprzez nagromadzenie elementów obrony (3) pasma murów, 2 pasma międzymurza, wieża oraz prowadzenie przybywającego od trzeciej bramy (13), do pierwszej (4) w ten sposób, że miał on mury obronne i wieżę cały czas z prawej strony. W razie ataku zmuszało to żołnierzy wroga do przerzucenia broni zaczepnej (oszczepu, miecza, łuku) do lewej ręki, a tarczy na rękę prawą — od strony miotających pociski obrońców. Ponieważ normalnie ręką bardziej sprawną i przystosowaną do władania bronią jest prawa ręka — system ten już od czasów legionów rzymskich i wcześniejszych, osłabiał efektywność akcji zaczepnej napastników. Zastosowanie tego systemu w cisowskim zamku znamionuje doświadczenie militarne i wysokie umiejętności jego budowniczych. Podobne zresztą założenie miało wysunięcie bastii (11) z prawej strony bramy (13).

Kończącą fazą rozbudowy warowni w Cisowie i kolejnym ich umocnieniem było usypanie wałów (E) — zachowanych szczątkowo do dziś po stronie południowo-zachodniej dziedzińca wschodniego. Wały te dochodziły aż do murów silnie wysuniętego na wschód przedbramia (F) zakończonego półpełnym w wykroju otworem czwartej (14) bramy wjazdowej (najnowszej), umieszczonym w prostokątnej płycinie i obramowanym gładkimi ciosami kamiennymi. W murze czołowym było także wąskie okno obok bramy oraz otwory na łańcuchy, podnoszące przęsło mostu zwodzonego (G).

Dzisiaj istniejąca brama wjazdowa zrekonstruowana została w latach międzywojennych przez

W. Bremera. Odbudował on także kamienne filary mostu, oraz drewniane przęsła stałej części mostu i wiaduktu prowadzącego nad fosę (H). Most, po którym dziś można dostać się do zamku wykonany został w latach 1965—1969. Przedbramie (F) jest bardzo typowym urządzeniem obronnym, powszechnie stosowanym w okresie średniowiecza i renesansu w zamkach i zespołach fortyfikacji miejskich. Niestety, do dziś zachowało się ich już bardzo niewiele. Także przedbramie zamku Cisy zachowało się tylko w reliktach (nie licząc partii rekonstruowanej w XX w.). Północna, dostosowana wyraźnym wygięciem do rzeźby terenu, partia murów zniszczona została na dość istotnym odcinku. Próba rekonstrukcji na tym miejscu (styk muru przybramia z pomocnym murem zatoki dziedzińca wschodniego) budzi wątpliwości.

Niezupełnie jasne są też dojścia od strony północno-zachodniej do zamku. Wyjaśnienia w drodze szczegółowych badań archeologiczno-architektonicznych wymaga hipotetyczne istnienie grodu przed 1241 r. Rzeczą bardzo cenną byłoby znalezienie ozdobnych elementów kamieniarki architektonicznej, których forma pozwoliłaby na sprawdzenie datowania poszczególnych faz rozwoju warowni w Ciszowie, a może i na wskazanie powiązań warsztatowych z innymi obronnymi i monumentalnymi budowlami piastowskiego Śląska.

Do zamku Cisy można dostać się od strony zamku Książ (Szlak zielony — odległość około 3 km. Z Książa drogą polną w kierunku północno-zachodnim przez Pełcznicę — prowadzącym dalej do Chwaliszowa, Pietrzykowa, Kłaczyny i Bolkowa), lub od strony Szczawna Zdroju (około 7 km. — szlak żółty. Ze Szczawna w kierunku północno-zachodnim do Strugi przez Czerwone Błonia — miejsce bitwy Ułanów Legii Włoskiej. Od Strugi w kierunku północnym aż do zamku Cisy). Można też dojść z Chwaliszowa w kierunku południowo-wschodnim (około 4 km. — szlak zielony).

Przedruk z broszury „Zamek Cisy” autorstwa Mirosława Przyłęckiego, wydanej nakładem Dolnośląskiego Towarzystwa Oświatowego we Wrocławiu.

Kronika

Zakładów Aparatury Elektrycznej „Mera - Refa” w Świebodzicach cz. II

Ważniejsze wydarzenia w działalności ZAE „Mera-Refa” w ujęciu chronologicznym

13. W okresie od 01.01.1949 do 31.12.1950 r. Państwowa Fabryka Przekazników i Specjalnych Aparatów Elektrycznych SAE w Świebodzicach została włączona do Kombinat A-6, w skład którego wchodziły zakłady:

- A-61 w Świdnicy (obecnie „Mera-Pafal” w Świdnicy)
- A-62 w Świebodzicach („Mera-Refa”)
- A-63 w Ząbkowicach (obecnie „Mera-Fael” w Ząbkowicach).

14. Państwowa Fabryka Przekazników i Specjalnych Aparatów Elektrycznych już od pierwszych lat swojej działalności przywiązywała dużą wagę do szkolenia młodego narybku. Poniższe zdjęcie wykonane w pierwszej połowie 1949 roku przedstawia grupę uczniów Zakładowej Szkoły Zawodowej. Na zdjęciu drugim, zrobionym w tym samym czasie, figuruje grupa pracowników przedsiębiorstwa biorących udział w popularnych wówczas tzw. marszach wiosennych.

15. W 1949 roku tzw. wyścig pracy został zastąpiony współzawodnictwem pracy, do którego przystąpiło 40% załogi Państwowej Fabryki Przekazników i Specjalnych Aparatów Elektrycznych SAE. Brali oni udział we współzawodnictwie indywidualnym, międzybrigadowym, międzyoddziałowym i międzyzakładowym.

Największe sukcesy we współzawodnictwie w tym roku zanotowali: Hejnicky Edmund, Kałużny Alojzy, Knapik Stanisław, Kobierski Czesław, Korzec Zygfryd, Piotrowiak Wilhelm.

16. W roku 1949 Państwowa Fabryka Przekazników i Specjalnych Aparatów Elektrycznych SAE w Świe-

bodźcach przystąpiła po raz pierwszy do współzawodnictwa międzyzakładowego, zorganizowanego przez Zjednoczenie Przemysłu Aparatów Elektrycznych w Łodzi.

17. W 1949 r. Państwowa Fabryka Przekazników i Specjalnych Aparatów Elektrycznych dysponowała powierzchnią produkcyjną wynoszącą 3000 m².

18. W 1949 r. Państwowa Fabryka Przekazników i Specjalnych Aparatów Elektrycznych zdobyła na własność Sztandar przechodni Związku Zawodowego Metalowców.

19. W 1950 roku odznakę „Przodownik Pracy” otrzymali następujący pracownicy Państwowej Fabryki Przekazników i Specjalnych Aparatów Elektrycznych: Fuczek Maria, Kobierski Czesław, Kułakowski Mieczysław, Korzec Zygfryd.

20. W dniu 8 marca 1950 roku Państwowa Fabryka Przekazników i Specjalnych Aparatów Elektrycznych uruchomiła przedszkole w budynku zlokalizowanym na terenie zakładu (obecnie budynek nr 14). Na kierowniczkę tego przedszkola powołana została Ob. Danuta Szermaszek.

21. W pierwszych latach okresu 1945-1950 podjęli między innymi pracę w Państwowej Fabryce Przekazników późniejsi długoletni pracownicy zakładu: Bładowski Tadeusz, Buchowiak Helena, Graba Eugeniusz, Hałas Janina, Hejnicky Zygmunt, Jankiewicz Władysław, Kobierski Czesław, Niedobitek Stefan, Nowak Eugenia, Nowak Genowefa, Nowakowski Zbigniew, Sasal Władysław, Sitarz Jan.

22. W latach 1945-1949 nie istniał jeszcze Fundusz Wczasów Pracowniczych. Akcją wczasową zajmowała się Powiatowa Rada Związków Zawodowych, która dysponowała ograniczoną liczbą miejsc wczasowych. Skierowanie na wczasy otrzymywali wtedy bezpłatnie wyróżniający się pracownicy. Niewielkie ilości skierowań otrzymane z PRZZ przez Zakład pokrywały jednak jego potrzeby, gdyż pracownicy nie byli jeszcze przyzwyczajeni do tej formy wypoczynku.

23. Asortyment wyrobów produkowanych w latach 1945-1950 przez Państwową Fabrykę Przekazników i Specjalnych Aparatów Elektrycznych SAE w Świebodzicach:

Wykorzystując przejęte w 1945 roku materiały, zaczęto produkować w Państwowej Fabryce Przekazników, zresztą w bardzo prymitywnych warunkach, niewielkie ilości przekazników czasowych do aparatów rentgenowskich. Ponadto polscy technicy rozpoczęli przygotowania do podjęcia produkcji pierwszego przekaznika nadprądowo-czasowego.

W okresie po połączeniu 3-ch zakładów, tj. po 01.07.1947 r. asortyment produkcji stanowiły w dalszym ciągu wyroby produkowane przez dawne firmy niemieckie: Ribau, Moser i fabrykę kontaktów. Były to przekazniki pomocnicze pośredniczące typu

RES z kontaktami rtęciowymi RQ i RZ, przekazniki czasowe synchroniczne WMKG i EWZN. Osobną grupę asortymentu stanowiły styki wolframowe (kontakty samochodowe) produkowane do szeregu stosowanych wówczas typów samochodów i motocykli. Był to asortyment drobny i zróżnicowany. Produkcja zlokalizowana była w pozostałych po zniszczeniach wojennych budynkach zakładu przy obecnej ulicy Strzegomskiej. Trzecią grupę wyrobów, które weszły do produkcji od 01 lipca 1947 roku była aparatura teatralna i oświetleniowa dawnej firmy Moser we Wrocławiu. Z zakresu tej aparatury produkowano autotransformatory regulacyjne do oświetlenia w teatrach, reflektory morskie, oporniki suwakowe wszelkich typów, nastawne oporowe teatralne, specjalne aparaty dźwiękowe dla teatrów, lampy teatralne. Była to produkcja jednostkowa i małoseryjna.

Państwowymi działami produkcyjnymi była blacharnia, lakiernia i montaż wyposażone w proste urządzenia wyremontowane po zniszczeniach wojennych. W tym okresie brak kadry technicznej uniemożliwiał nadanie kierunku specjalizacji produkcji zakładu, która do roku 1949 kontynuowana była w dotychczasowym, bardzo szerokim asortymencie.

Odbudowa krajowej energetyki ze zniszczeń wojennych stworzyła duże zapotrzebowanie na podstawowe zabezpieczenia energetyczne, tzn. przekazniki nadmiarowo-prądowe, czasowe i do zabezpieczeń transformatorów. W zakładzie opracowano konstrukcję przekazników: nadmiarowo-prądowego typu RI-4, czasowego RT-100 oraz zabezpieczeń nadmiarowo-prądowych typu RAT, a następnie nadmiarowo-prądowych typu RNN-2 i RNN-3. Opracowano również konstrukcję przekazników gazowo-przepływowych pływakowych typu RB-1, RB-2 i RB-3 do zabezpieczenia transformatorów mocy. Duże zapotrzebowanie na przekazniki dla energetyki spowodowało konieczność specjalizacji zakładu w tym kierunku. W okresie tym zakład otrzymał szereg maszyn niezbędnych do produkcji nowego asortymentu. Były to prasy mimośrodowe, frezarki, tokarki. W tym też czasie rozpoczęto organizowanie i wyposażanie w niezbędne maszyny i fachowców działu narzędziowni.

Konstrukcję powyższych wyrobów opracowali inż. Stanisław Hładki i Tadeusz Bładowski (RAT), mgr inż. Stanisław Tynowski i Jan Grzesiński (RNN2, RNN3), inż. E. Glowka i inż. Oppe (RI-4, RT-100), inż. Stanisław Hładki i K. Tatarczuch (RB-1, 2, 3).

W związku z produkcją nowych asortymentów przekazników zaistniała konieczność opracowania konstrukcji i wykonania urządzeń do ich kontroli i badania. Pierwsze urządzenia kontrolno – badawcze wykonali w zakładzie inżynierowie: Glowka, Hładki, Olejnik.

W roku 1950 istniały już załączki biur technicznych, konstrukcyjnego i technologicznego, którymi kierowali inż. Stanisław Tynowski i inż. Stanisław Hładki. W okresie tym inż. Oppe opracował pierwszą konstrukcję przekaźnika programowego do regulacji ruchu ulicznego typu RSur-525 dla Warszawy, inż. Hładki i inż. Oppe opracowali konstrukcję aparatu do losowego wyboru pracowników podlegających rewizji osobistej typu LOTTO.

Rozpoczęto produkcję przekaźników czasowych synchronicznych typu RM opracowanych przez inż. Oppego, Olejnika i Ob. Majkę.

24. Wartość produkcji wykonanej w poszczególnych latach okresu 1945-1950 wynosiła: (ceny roku 1937)

1945 – 0,1 mln. zł.

1946 – 0,5 mln. zł.

1947 – 0,7 mln. zł.

1948 – 1,3 mln. zł.

1949 – 1,7 mln. zł.

1950 – 2,2 mln. zł.

25. Stan zatrudnienia w poszczególnych latach okresu 1945-1950 przedstawiał się następująco:

1945 – 25

1946 – 42

1947 – 203

1948 – 265

1949 – 310

1950 – 323

Znani świebodziczanie

Ks. Władysław Lorek

Syn Stanisława i Agnieszki z domu Piętak, ur. 29 grudnia 1911 r. w Bolesławiu k. Olkusza, w diecezji kieleckiej. Miał pięciu braci i dwie siostry. Po ukończeniu Gimnazjum Państwowego im. Kazimierza Wielkiego w Olkuszu 28 maja 1932 r., wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach. 18 czerwca 1938 r. przyjął święcenia kapłańskie w Kielcach z rak wikariusza kapitulnego bpa Franciszka Sonika. Po święceniach pracował jako wikary w Piskorzowie (sierpień 1938 – luty 1940), Krasocinie (luty 1940- kwiecień 1943), Oleśnie (kwiecień 1943- sierpień 1943), Olkuszu (sierpień 1943- lipiec 1945), Pińczowie (lipiec 1945- listopad 1945). Następnie wyjechał na Ziemię Zachodnie, gdzie z dniem 21 listopada 1945 r. został inkardynowany do diecezji wrocławskiej i zatrudniony jako wikariusz kooperator w parafii św. Mikołaja w Świebodzicach z zadaniem zorganizowania tu duszpasterstwa polskiego w po-

rozumieniu z proboszczem niemieckim. Po wyjeździe niemieckiego duszpasterza ks. Herberta Jungnitscha do Niemiec w listopadzie 1946 r., ks. Lorek został mianowany pełnoprawnym proboszczem świebodzickiej parafii. Owocnie prowadzona praca duszpasterska została wkrótce brutalnie przerwana z powodu aresztowania ks. Loraka przez Urząd Bezpieczeństwa w Środę Popielcową 4 marca 1949 r. Głównym zarzutem jaki postawiła mu prokuratura był udział w nielegalnej organizacji KWP i rzekome popieranie przestępców, którzy dokonali kradzieży w domu towarowym, a łup schowali w konfesjonale ks. Loraka. Zasądzono go na 12 lat więzienia, z czego odsiedział połowę w niezwykle ciężkich warunkach we Wronkach k. Poznania. Po sześciu latach wyszedł na wolność w lipcu 1955 r. Władze kościelne skierowały go po krótkiej rehabilitacji do Szalejowa Górnego w kotlinie kłodzkiej, gdzie przez dwa lata pełnił obowiązki administratora parafii. 29 lipca 1957 r. został ponownie mianowany proboszczem parafii św. Mikołaja w Świebodzicach. Parafianie zgotowali mu iście królewskie przyjęcie. Ks. Proboszcz nie zawiódł oczekiwań swych wiernych, którym szczerze dziękował za pamięć w trudnych latach więzienia i za przywiązanie. W kilka tygodni po ponownym objęciu parafii przystąpił do remontu kościoła i plebani, przygotował wiernych poprzez wielką nowennę do milenijnych obchodów chrześcijaństwa. Wobec wiernych był zawsze taktowny i delikatny. Więzienne przeżycia zaważyły jednak na stanie zdrowia i do końca życia dokuczały mu różne dolegliwości, które starał się dyskretnie maskować przed wiernymi. Zmarł w 1984 r. i został pochowany na miejscowym cmentarzu w Świebodzicach.

APK; K. Moszumański, *Parafia św. Mikołaja w Świebodzicach w latach 1945-1980*, s. 50-51

„Świebodzice - Dzieje Miasta” - Adam Rubnikowicz

Korekta: Robert Sysa. Stale współpracują: Bolesław Kwiatkowski, Edward Hałdaś, Daniel Wojtucki, Wojciech Orzel, Róża Stolarczyk, Maria Palichleb, Marek Mikołajczak.

Podziękowania dla wszystkich, którzy udostępnili swoje zbiory oraz dla MBP w Świebodzicach.

Kontakt e-mail: adamr@pnet.pl Tel. (kom) 0-602-380-483 **Przedruk możliwy po podaniu źródła**

Wykaz zabytków architektury i budownictwa miasta Świebodzice cz. 2
(Na podstawie: *Studium Historyczno-Urbanistyczne m. Świebodzice*)

obiekt	adres	wiek bud. / przebudowy
Budynek „Dom Związku Katolików” ob. klub „Reklan”	ul. Wolności 13	k. XIX, XX
Siedziba Kasy Chorych (ob. budynek mieszkalny)	ul. Wolności 28	1860-70
Szkoła katolicka (ob. budynek mieszkalny)	ul. Ciernie 133	ok. 1900
Szkoła katolicka (ob. budynek Zesp. Szkół Zawodowych)	ul. Prusa 14	1872, pocz. XX.
Zespół dawnego Prowincjonalnego Zakładu Zdrowia i Opieki (obecnie Zespół Szkół Zawodowych)		
a) Internet (pierwotna funkcja – koszary wojskowe)	ul. Piłsudskiego 31	1898
b) Budynek administracyjno - mieszkalny	ul. Piłsudskiego 31	k. XIX
Gimnazjum nr 1 (po wojnie Szk. Podst. nr 5)	ul. Piłsudskiego 25a	p. XX
Szkoła katolicka (obecnie plebania)	pl. Kościelny 4	1841, k. XIX
Średnia Szkoła dla Dziewcząt (ob. Przychodnia Rejonowa)	al. Lipowe 1	1906
Szkoła Ewangelicka (po wojnie Szk. Podstawowa nr 2, obecnie budynek prywatny, popadający w ruinę)	ul. Szkolna 2	1886
Wyższa Szkoła Realna (ob. Szkoła Podstawowa nr 3)	ul. Świdnicka 13	1875-77, 1933, i po 1933
Mädchenheim (ob. Szkoła Podstawowa nr 3)	ul. Wolności 23	1887
Sala Gimnastyczna	ul. Krótka	1906
Gospoda (obecnie dom mieszkalny)	ul. Ciernie 130	1730, XIX, ok. 1960
a) obora	ul. Ciernie 130	1 poł. XIX
Zespół zajazdu		
a) Zajazd (ob. prywatny budynek użytkowy)	ul. Jeleniogórska 9	1836
b) Oficyna gospodarcza (dawniej obora)	ul. Jeleniogórska 9	1 poł. XIX
Restauracja i hotel (po wojnie hotel „Bajka” obecnie dom mieszkalny)	ul. Moniuszki 3	k. XIX
Hotel (dawniej pod „Złotym Lwem”) obecnie budynek prywatny, popadający w ruinę)	ul. Strzegomska 4	k. XIX
Restauracja „Dom Freya” (obecnie dom mieszkalny)	ul. Świdnicka 35	1896
Gospoda (obecnie budynek biurowy „Meratehu”)	ul. Wałbrzyska 7a	1839, k. XIX
Gospoda (obecnie dom mieszkalny)	ul. Wałbrzyska 40	k. XIX
a) budynek Sali tanecznej (obecnie klub „Metalowiec”)	ul. Wałbrzyska 40a	1904
Budynek przystanku kolejowego (już nie istnieje)	Ciernie	1897
Zespół dworca PKP		
a) dawny budynek stacyjny (obecnie dom mieszkalny)	ul. Strzegomska 20	ok. 1843, k. XIX
b) budynek stacyjny (również obecnie)	ul. Kolejowa 1	1869
c) wieża ciśnień	pl. Dworcowy 3	k. XIX
d) budynek magazynowy	ul. Strzegomska 20	k. XIX
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 2	1 poł. XIX, pocz. XX
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 2/6	1 poł. XIX, K. XIX, ok. 1920
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 5	k. XIX
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 8	k. XIX
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 9	ok. poł. XIX
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 10	1 poł. XIX, ok. 1900
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 11	ok. poł. XIX
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 12	2 poł. XIX, ok. 1911
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 13	2 poł. XIX
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 15	2 poł. XIX
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 16	1 poł. XIX, pocz. XX
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 17	poł. XIX, pocz. XX
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 18	2 poł. XIX
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 20	2 poł. XIX
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 22	2 poł. XIX
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 24	pocz. XIX, koniec XIX
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 26	2 poł. XIX
Dom mieszkalny	ul. B. Prusa 28	koniec XIX